

DE DOGMATISCHE ACHTERGROND VAN DE LAATSTE KERKSTRIJD IN HOLLAND.

Het is een groot stuk vreugde in de „Hervormde Theologische Studies” iets te kunnen en te mogen zeggen over de kerkstrijd in Holland, die daar in de laatste jaren aan de orde is geweest. Het heeft ook heel veel zin om zulks in een Afrikaansch blad te doen. Daar is meer dan één reden voor. In de eerste plaats: niet zal kunnen ontkend worden, dat in Holland in de laatste jaren zich een stuk kerkgeschiedenis heeft afgespeeld. Welnu ik heb tot mijn zeer groote vreugde gemerkt, dat in groote kringen van Zuid-Afrika er groote belangstelling bestaat voor al het kerkelijk gebeuren in Holland. En wie belangstelling heeft zal dan vanzelf niet aarzelen om zich van twee kanten te laten voorlichten. Bovendien, de heeren Prof. Waterink en Berkouwer, beide vertegenwoordigers van de Synodocratische gemeenschap in Holland, zijn in Zuid-Afrika geweest en zullen zeker over deze kwestie hier niet het stilzwijgen hebben bewaard. Daarbij komt, dat het overduidelijk is, dat Prof. P. J. S. de Klerk in zijn inaugureele oratie de punten aan de orde heeft gesteld, die in Holland inzet van de kerkelijke strijd zijn geweest en om niet meer te noemen: afgevaardigden van de Geref. Kerk van Zuid-Afrika zijn op de Synode van Grand Rapids in Noord-Amerika geweest en het zal bekend zijn, dat de Hollandsche afgevaardigden daar de kerkelijke kwestie van Holland aan de orde hebben gesteld en de afgevaardigden van Zuid-Afrika hebben toen en daar niet gezegd, dat zulks kwesties waren, waar men in Zuid-Afrika niets mee te maken wilde hebben, maar een commissie, waarvan Prof. de Klerk voorzitter was, heeft deze zaken onderzocht en de besluiten van de Synodocratische Synode van Utrecht aangewezen als te zijn in overeenstemming met Schrift

en belijdenis en de Gereformeerde Synode van Zuid-Afrika heeft toch feitelijk de handelwijze van de afgevaardigden in Grand Rapids gesanctioneerd. Redenen te over om dankbaar te kunnen zijn ook van andere zijde nu eens iets over deze kwestie te kunnen en te mogen zeggen in een kerkelijke en theologische Afrikaansche gemeenschap.

Nu heeft deze kwestie tal van aspecten. Men kan deze kwestie onder oogen zien van de kerkrechterlijke kant. Men kan ook spreken over de consequenties van de vrijmaking in Holland. Men kan letten op de historie, die sedert dien in Holland zich heeft afgespeeld. Het lijkt mij beter me te bepalen tot de dogmatische achtergrond. En dan nog met deze restrictie, dat het in dit artikel alleen zal gaan over vragen, die samenhangen met verbond en belofte. In de strijd zelf waren ook andere vragen aan de orde; ik noem alleen de kwestie van de gemeene gratie, maar men kan en mag toch zeggen, dat de kwestie van verbond en wedergeboorte een domineerende plaats heeft ingenomen.

Om de kwestie op zijn juiste plaats te zetten, zal het noodig wezen iets te zeggen over de aan deze strijd voorafgegangene historie. Het jaar 1834 is hier wel van groote beteekenis. Toen hebben velen het verval in de Hervormde kerk van Holland gezien en ze hebben weer een openbaring van de kerk gezocht op de grondslag van Schrift en belijdenis. De oude leiders van de Reformatie van 1834 leefden uit een eenvoudig schriftuurlijk geloof. Binding aan het Woord des Heeren was voor hen eisch des geloofs. Zoo wilden zij een dam opwerpen tegen het toen in de kerk zeer overheerschende modernisme en onder anderen ook tegen de Groninger richting.

Ongelukkig heeft het de kerk in dien tijd ontbroken aan prominente theologische geleerden. Een beheerschend theologisch handboek is in dien tijd niet ontstaan. Men worstelde om zijn gedachten ook wetenschappelijk te verwerken, maar de worsteling leidde maar niet dadelijk tot een resultaat.

Later is het optreden van Dr. A. Kuyper in Holland gekomen. Een man van een machtige geest. Hij wilde de weer oplevende gedachten van het oude Calvinisme in een systeem zetten. Hij had een blad tot zijn beschikking, de *Heraut*, en schreef daarin hoofdartikelen en andere artikelen, die ongetwijfeld een geweldige invloed hebben uitgeoefend op het leven en denken van de Gereformeerden in Holland. Niet ontkend kan intusschen worden, dat er velen uit de kring van de afscheiding waren, die met bezorgdheid zagen de toenemende invloed van Dr. A. Kuyper en ze duchten daarvan groote nadeelen voor het eenvoudige leven des geloofs van de gemeente en ze lieten ook niet na hun stem daartegen te verheffen.

Evenwel: ze hadden met verschillende moeilijkheden en bezwaren te kampen. Ze konden veelal wetenschappelijk en in logische redeneertrant niet tegen dr. Kuyper op. Het was voor deze geweldige figuur

vaak niet moeilijk zijn tegenstanders te verslaan, met een argumentatie, die schijnbaar onwederlegbaar was. Andere tegenstanders werden doodgezwegen. En men mag ook niet vergeten, dat bijna alle leiders van de Afscheiding uit 1834 en daarna min of meer onder den invloed kwamen van het toen steeds meer veldwinnende Kuyprianisme. Toch teekenden zich twee stroomingen in de kerk af, laat ik maar zeggen de strooming van de mannen der Scheiding en die van het Kuyprianisme. Toen is de strijd daartusschen ontstaan beslecht door het compromis, dat men gevonden heeft in de verklaring van 1905. De kerk heeft toen een kwaad ding gedaan. 1905 was niet een belijdenis-acte van de kerk, maar was een compromis. Men wilde de eenheid tusschen twee groepen vasthouden. Als de kerk des Heeren zich tot zulk een doen laat verleiden, dan moet daar noodzakelijk het gevolg van wezen, dat men een uitspraak krijgt, waar men alle kanten mee op kan. Beide groepen waren bevredigd en meenden dus, dat er voor die beide opvattingen ruimte was in de kerk. De één legde 1905 zoo uit en een ander weer anders en we hebben daarvan al de ellende beleefd in de laatste kerkstrijd. Niet ontkend kan worden, dat de formuleering van 1905 bedoelde aan bepaalde excessen in het Kuyprianisme paal en perk te stellen en het is een tragisch gebeuren, dat de Kuyprianen in de laatste kerkstrijd 1905 hebben gehanteerd om het Kuyprianisme in *al* zijn excessen tot alleen heerschende richting in de kerk te propageeren. Evenwel zal men ook nooit mogen vergeten, dat 1905 nooit een bindend karakter in de kerk heeft gehad. Men mocht er tegen schrijven en publiek bezwaren hebben en dat leidde allermintst tot schorsingen en afzettingen, zooals dat in de laatste kerkstrijd aan de orde van den dag was. Langzamerhand kreeg het Kuyprianisme steeds meer invloed. De Theologische Hoogeschool in Kampen was met een leerling van Dr. Kuypier bezet, wat de leerstoel in de dogmatiek betreft, Prof. A. G. Honig, wiens handboek ook hier bekend is. De in de toekomst te benoemen professoren zouden allemaal uit discipelen van de Vrije Universiteit moeten worden gerecruteerd. Het moesten immers wel doctores in de Theologie zijn en men had kans gezien om aan de Theologische Hoogeschool het promotierecht te onthouden. De triump van het Kuyprianisme scheen dus in de Geref. Kerk van Holland verzekerd. Heel het kerkelijk leven werd langzamerhand totaal verkuyprianiseerd en dat niet alleen, maar waar verschillende mensen uit onderscheiden oorden van de wereld in Holland aan de Vrije Universiteit kwamen studeeren, daar scheen het zoo, dat het Kuyprianisme in de wereld van het gereformeerde denken een domineerende en alles beheerschende plaats zou gaan innemen. Er dreigde dus ook gevaar voor Amerika en Afrika.

Toen zijn er in Holland in het kerkelijk leven enkele prachtige jaren geweest. Niet alleen, maar toch zeker mee door het optreden

van Schilder zijn er velen geweest, die de opvattingen van Kuyper eens op hun schriftuurlijkheid zijn gaan toetsen. Wat hij beweerde over het verbond en over de onderstelde wedergeboorte en over de gemeene gratie. Het ging in de kerk leven. Er werd over de dingen gediscussieerd. Jongeren en ouderen interesseerden zich voor de inhoud en voor het belijden van de waarheden des heils. Men was er werkelijk niet dadelijk aan toe om elkaar te verketteren en elkaar het leven in de kerk onmogelijk te maken. Wat vele vaders van de afscheiding hadden gezegd en beleden kreeg weer nieuwe belangstelling. Voor velen bleek het Kuyperianisme niet zoo onaanvechtbaar, als het eerst heelemaal de schijn had. Sommige steenen van dat dogmatische gebouw bleken voor velen niet zoo vast te zitten als Kuyper het had doen voorkomen. Men ging de hanteering van de Schrift door Kuyper eens nader onder oogen zien. Het was toen een lust om kerkelijk te leven en wat bleek: velen, die aan de structuur van het Kuyperianisme begonnen te twifelen hadden het oor van de gemeente. Hun prediking en spreken werd zeer gewaardeerd. De invloed van een man als Schilder nam toe. Greydanus vond steeds meer waardeering. Velen constateerden: dat is nu de leer en de belijdenis, waarbij we zijn opgevoed. Deze discussie had tot een rijken zegen van de gemeente des Heeren kunnen zijn. Verdieping van inzicht zou er zeker de geestelijke vrucht van zijn geweest. Evenwel: de Kuyperianen zagen dit alles met leede oogen aan. Op een onverantwoordelijke manier zijn de toen nog geheeten „meeningsverschillen” op de Synode gebracht en dit alles heeft geleid tot een binding aan het Kuyperianisme, waaronder de ambtsdragers toch eigenlijk hun handteekening moesten zetten. Ze hadden er een nieuw formulier van eenigheid bygekregen. We werden gebonden aan een bepaalde interpretatie van de belijdenis. Wat onderwerp van discussie had moeten blijven, werd zaak van binding en dat alles gebeurde in oorlogsjaren toen de oorlogsverrichtingen de onderlinge discussies over dit alles zeer bemoeilikten. Een nieuwe kerk was ontstaan. Schorsingen en afzettingen waren aan de orde van den dag. Candidaten moesten hun instemming betuigen met het totaal nieuwe vastgestelde.

Waar ging het over? Eerst deze opmerking. Sommigen hebben beweerd en ge kunt het vandaag nog overvloedig hooren: het ging eigenlijk alleen maar om futiliteiten en om deze redenen hadden de vrijgemaakten nooit met de kerk mogen breken. Afgedacht van de vraag, dat ze niet braken, maar als ambtsdrager de kerk werden uitgezet, keert deze opvatting zich tegen de Synodocraten. Immers, wat zegt men dan, dat de Synodocraten om futiliteiten in den naam des Heeren hebben geschorst en afgezet. Dat ze in verband daarmee hun gebeden tot den troon van God hebben opgezonden, terwijl het alleen maar om futiliteiten ging. Men keert zich dan tegen de Synode van

Grand Rapids. In de acta kunt ge onderscheiden bladzijden over deze materie lezen en we kunnen er toch van overtuigd wezen, dat de afgevaardigden van Noord-Amerika en Zuid-Afrika hadden moeten zeggen en ook zeker gezegd zouden hebben indien het dan futiliteiten waren: wij kunnen onze kostelijke tijd, terwijl velen zulke lange reizen hebben moeten maken, die ook zeer kostbaar waren, niet vermorsen aan futiliteiten. Ik mag toch ook niet veronderstellen, dat prof. de Klerk zijn onderwerp voor zijn inaugureele oratie in futiliteiten zal hebben gezocht. Ware het futiliteiten, de recensie van ds. Coetsee in het kerkblad van de Gereformeerde kerk alhier zou hebben moeten luiden: het is jammer, dat onze nieuwe dogmatische professor zijn inaugureele oratie aan futiliteiten heeft besteed. Ik schrijf deze dingen niet in een zekere ironie, maar om u te laten zien, dat hier metterdaad voor beide partijen zeer ernstige zaken aan de orde waren. En terecht zaken, die voor het leven van de gemeente van de grootste beduidenis waren en zijn en blijven.

Een eerste vraag, die bij dit alles aan de orde komt is deze: voor wie is de belofte? Is de belofte voor de gelovigen en hun zaad of voor de uitverkorenen? We willen beginnen met een heel eenvoudige probleemstelling, waarin dadelijk uitkomt het voor de gemeente praktische belang van de kwestie. Hoe moet ik preeken over Romeinen 8:15? Daar staat: want gij hebt niet ontvangen den geest der dienstbaarheid wederom tot vreeze, maar gij hebt ontvangen den Geest der aanneming tot kinderen, door welchen wij roepen: Abba Vader! Wie zijn die gij, waarover Paulus hier spreekt? Niet te ontkennen zal wezen, dat de Schrift zelf over het adres van de brief zal moeten beslissen. Welnu: deze brief is geschreven als alle andere brieven aan een gemeente, nm. die te Rome. Deze brief bedoelde in de gemeentevergadering te worden voorgelezen.

De voorganger kon zeggen en moest dat ook: wij hebben als kerk een brief van Paulus ontvangen. Hij schrijft aan ons. Niet aan een deel van de gemeente. Niet aan een kerkje in de kerk. Niet aan een groep die zich dit nu eens mochten toeigenen, maar aan de leden van de kerk. De rijkdom en de kracht van zulk een woord is, dat Paulus hier de gemeente bindt aan wat de Heere voor hen is en doet. Dat geeft de Heere u. Dat opent de Heere u. Zoo komt de Heere tot u in de BEDIENING van het Woord. Die boodschap laat hij u verkondigen. Precies op dezelfde manier als de Heere in het Oude Testament zijn profeten de opdracht geeft. Te denken is aan Jesaja 40: daar zegt de Heere tegen Zijn knechten: Troost, troost mijn volk, zal ulieder God zeggen: spreekt naar het hart van Jeruzalem en roept haar toe, dat haar strijd VERVULD IS, dat haar ongerechtigheid VERZOEND IS, dat zij van de hand des Heeren dubbel ONTVANGEN HEEFT voor al haar zonden. Dat moesten de profeten des Heeren zeggen

tot het volk des Heeren, in den ouden dag tot de bondelingen. Daar is een groote en prachtige eenheid tusschen de opdrachten van de profeten in den ouden dag en in den nieuwen dag. Als ik nu zulk een woord voor de gemeente des Heeren bedien, wat moet dan de boodschap zijn? Mag ik vragen: en broeder en zuster, hebt gij dat nu ontvangen? Dat is toch eigenlijk de vraag, heeft de Heere in uw leven gedaan wat hij beloofd heeft? Durft ge het wel aan om den Heere te houden aan Zijn Woord? Kunt ge zeggen: U hebt mij dat gezegd, daarop en daarop alleen leg ik de hand des geloofs, of moet ik vragen: onderzoek nu eens of ge wel het recht hebt u dat toe te eigenen. Is het niet zoo, dat ik moet zeggen: dat zegt de HEERE in zijn Woord, daar houdt Hij u aan, dat is de rijkdom van de gemeente: dus de uwe ook; maar wat hebt ge nu met deze gaven gedaan? Hebt ge in het geloof deze gaven aanvaard of hebt ge deze gaven verworpen? Nu weet ik vanzelf heel wel, dat, als men de zaak zoo stelt, dat men dan de objectie krijgt: maar hangt het van den mensch af? Ik kan dus aannemen of verwerpen. De Heere moet dus maar afwachten, wat ik met Zijn gaven doe. Intusschen, deze objectie snijdt voor den geloovigen schrift-onderzoeker geen hout. Waar komt deze objectie vandaan? Van een verkeerde opvatting van dr. A. Kuyper, die geleerd heeft dat de logica als het ware een neutraal terrein was en dat de logica van den natuurlijke mensch dus gelijk was aan de logica van den geestelijken, van den geloovigen mensch. De geloovige zal zich evenwel in zijn logica binden, willen binden aan het woord des Heeren. Hij zal ook zijn logica laten beheerschen door het Woord des Heeren, bijv. in Jesaja 55:8: Want mijn gedachten zijn niet ulieder gedachten en uwe wegen zijn niet mijne wegen, spreekt de Heere; want gelijk de hemelen hooger zijn de aarde, alzoo zijn mijne wegen hooger dan uwe wegen en mijne gedachten dan ulieder gedachten. Het is ongetwijfeld de verdienste van een man als Prof. Vollenhoven geweest, dat hij de antithese ook gesteld heeft op het terrein van de logica. Als ik de gedachten van het Woord des Heeren wil gaan dwingen in mijn logisch sluitend systeem zal ik altijd aan alle kanten vastloopen. Immers, hoe is het, als ik mijn rijkdom, de weelde der belofte in en door het geloof aanvaard, dan weet ik uit de Schrift, en mijn geloofservaring bevestigt dat, dat die aanvaarding niet mijn eigen werk is, maar dat het alleen maar zoo in mijn leven geschied is krachtens de krachtdadige werking van het Woord des Heeren waarin de Geest werkt; dat het Woord des Heeren mij in zijn bediening de oogen heeft geopend en het hart heeft ontsloten. Dat ik wedergeboren ben, niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad, door het levende en eeuwig blijvende woord van God; en een kerk, die zich eenvoudig houdt aan die Schrift, laat er dan op volgen: en dit is het woord dat onder u verkondigd is. Er is geen sprake van, dat hier ook maar eenige verdiende oorzaak in den

mensch zou gezocht moeten worden. Evenwel een heel andere kwestie is, dat de Schrift tegen een ongeloovige zegt: gij hebt mijn gaven verworpen. Gij hebt mij tot een leugenaar gemaakt. Immers, wat zegt de Schrift? Ja zeker: de Heere doet, wat Hij zegt. We zingen daarvan in den psalm: De Heer is zoo getrouw als sterk, Hij zal Zijn werk aan mij voleinden, maar we zien toch in de Schrift telkens weer, dat de mensch Gods gaven kan verwerpen, het kruis der verzoening kan verachten. En de Heere doet het alles uitkomen, in en door de bediening des Woords. Een sprekend voorbeeld is het slot van Lukas 16. Als de rijke man in de pijn vraagt, of de Heere eens iets wil doen aan zijn op aarde levende broeders, dan is toch eigenlijk het antwoord des Heeren: Ik heb alles aan hem gedaan, wat noodzakelijk is: *Ze hebben* Mozes en de profeten, dat zij die hooren. Dat laatste, dat zij die hooren zou toch onmiddellijk krachteloos worden, als ik in de prediking daarop moest laten volgen, maar ze kunnen Mozes en de profeten toch eigenlijk niet hooren. Dan zou dit woord daarmee alle kracht verliezen. Kan ik dit alles ooit in een menselijk, in een natuurlijk logisch sluitend systeem voor elkaar krijgen? Neen nooit, maar in mijn dogmatiek heb ik Gods waarheden niet onder de knie, sta ik er niet boven, maar heb ik den Heere in de grootheid van zijn werken alleen maar te aanbidden, ik heb alles te laten staan, wat de Heere in Zijn Woord zegt. Voor wie zijn de beloften? Heeft het Kuyperianisme gelijk? Alleen voor de uitverkoorenen? Hoe maakt men dat dan met de Schrift? Ik wijs maar op een paar dingen. Ik denk aan dat ontroerende woord van de profeet, als hij zegt: *Mijne kinderen* hebt gij den Moloch geofferd. Het is zeker onjuist zulk een woord: *mijne kinderen*, op de scheppingsrelatie te gronden, alsof de Heere zou zeggen: alle kinderen zijn uit mijn hand voortgekomen, mitsdien van Mij. We hebben zeker dit woord te zien in den zin van verbondsbetrekking. Welnu, als Israel zoover van den Heere is afgeweken, dat het tot afgodendienst gekomen is, dan houdt de Heere nochtans vast aan zijn verbondsbetrekking, dan is het nog: mijn volk, in den echten, waarachtigen zin van het woord. Dan bindt de Heere Israel nog aan den rijkdom van zijn beloften. De Heere laat altijd weer zien, als Israel niet leeft uit de vertroosting van Gods beloften, dat het dan de schuld van Israel is. Ik denk aan den profeet Maleachi, die in hoofdstuk 3 tot menschen, die met latere Kuyperiaansche objecties komen, zegt: beproef Mij maar, of Ik niet trouw aan Mijn woord ben. De Heere geeft zijn beloften nooit onvoorwaardelijk, maar voorwaardelijk. Een onvoorwaardelijke belofte zou zonder meer een profetie zijn, maar we dienen te onderschieden tusschen profetie en belofte. Gods beloften zijn altijd voorwaardelijk en de rijkdom zijner genade is, dat Hij zelf in de woordbediening, waaraan de werking des Geestes verbonden is, de werkelijkheid geeft om door zijn kracht aan Zijn voorwaarden

te voldoen. Wat zegt de Heere in Maleachi 3:7? Keert weder tot Mij, en Ik zal tot u wederkeeren, zegt de Heere der heirscharen. Men zal toch moeilijk durven beweren, dat de profeet hier bezig is werkeiligheid te leeren. En we moeten zulke woorden toch niet onder ons systeem begraven en van zijn kracht berooven, maar ze eenvoudig laten staan en er eenvoudig onder buigen. Als de Heere tegen Abraham zegt: Ik ben uw God en de God van uw zaad, dan zegt de Heere dit zonder eenige beperking.

Nu voelt ieder, dat hier ook in geding komt de verhouding van Oud en Nieuw Testament. Natuurlijk zal men de bedieningen van het verbond in oude en nieuwe bedeeling moeten onderscheiden. De Schrift doet dat ook. De oude bedeeling is de bedeeling der schaduwen, en de nieuwe bedeeling is de bedeeling der vervulling. We zullen dat nooit mogen vergeten en misschien hebben we als predikanten dat alles wel eens te veel over het hoofd gezien in het spreken over bv. de psalmen. maar een heel andere vraag is, of het verbond in het Nieuwe Testament heeltemaal van karakter is veranderd, een heel andere vraag is, of ik de gemeente van den nieuwen dag niet op dezelfde manier mag binden aan de beloften als de gemeente van den ouden dag er aan verbonden was. Ik denk hier heel sterk aan het begin van I Cor. 10: „En ik wil niet broeders, dat gij onwetende zijt, dat onze vaders ALLEN onder de wolk waren en ALLEN door de zee zijn doorgestaan (denk hier aan de beteekenis van de doortocht door de Roode zee in het Doopsformulier) en allen in Mozes zijn gedoopt in de wolk en in de zee en ALLEN dezelfde geestelijke spijs hebben gegeten en ALLEN denzelfden geestelijken drank hebben gedronken, want zij DRONKEN (onvoltooid tegenwoordigen tijd) uit de geestelijke steenrots, die volgde en de steenrots was Christus”. Nu kan men zeggen, ja maar daar haalt Paulus juist het gebeuren in het Oude Testament aan, maar dan zullen we toch niet mogen vergeten: maar dan toch als een klem voor de gemeente van den Nieuw-Testamentischen dag, anders zou daar toch zeker hebben moeten volgen: maar voor u gemeente van Corinthe staat de zaak heel anders, er is een heel andere verbondsopenbaring gekomen. Paulus gebruikt de historie van het Oude Testament om de gemeente van den nieuwen dag uit Corinthe aan het onder hen reëel geopenbaarde werk des Heeren te binden. Wat zegt Paulus in vers: 6: En deze dingen zijn geschied ons tot een voorbeeld. Waarom? Opdat wij ons eens heel ernstig zouden afvragen of de beloften des Heeren nu toch wel werkelijk voor ons zijn? Neen, opdat wij geen lust tot het kwaad zouden hebben, gelijkerwijs als zij lust hebben gehad en daarom heeft de Heere in het meerendeel van hen geen behagen gehad.

En om nog een ding te noemen: Ik heb eens tot een Kuyperiaansche collega gezegd: laat ons eens preeken over de tekst: ze

zullen komen van Oost en West, van Noord en Zuid en de kinderen des koninkrijks zullen buitengeworpen worden; en ik heb daarop laten volgen: dat kunt u niet, want in uw constructie is het zoo: de kinderen des koninkrijks komen binnen en kunnen mitsdien niet buitengeworpen worden. Ge moet daarom op alle mogelijke manieren iets aan die tekst gaan toevoegen om zulk een woord in uw systeem te wringen.

Ieder zal moeten toegeven, dat hier zeer belangrijke kwesties aan de orde zijn. Ik noem maar enkele. Mag ik ook in het Nieuwe Testament spreken van de wraak des verbonds? Is dat nu werkelijk alleen maar een Oud-Testamentische werkelijkheid? Ik meen, dat in heel de prediking van Christus de kwestie van verbondswraak altijd maar weer doorklinkt. Wat zegt Johannes 1 vers 11? „Hij is gekomen tot het *Zijne*, maar de *Zijnen* hebben Hem niet aangenomen.” Ik weet wel, dat daarop volgt: zoovelen Hem aangenomen hebben, die heeft Hij bevoegdheid gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijn Naam gelooven. Als ik die beide verzen laat staan, dan gaat het dus daarom dat velen geen gehoorzaam en geloovig gebruik maken van de bevoegdheid, die Christus hen geeft en daarom het recht verbeuren om die bevoegdheid te hanteeren. In het Nieuwe Testament zegt Petrus toch in zijn Pinksterrede: U *komt* de belofte toe en uwe kinderen. De klem van zulk een woord zou toch heelemaal vervallen, indien Petrus daarop zou hebben laten volgen: en onderzoek nu maar eens, of de belofte wel voor u is.

Een tweede kwestie, die daarmee onmiddellijk samenhangt is: wat wordt hier de beteekenis van het sacrament van den doop en mitsdien (die consequentie word te weinig getrokken) van het sacrament van het avondmaal? In het Oude Testament heeft de Heere zijn volk Israel altijd weer gebonden aan de besnijdenis. Als de belofte alleen voor de geloovigen is, dan is het sacrament in het leven van een ongeloovige zinloos. Dan kan ik eigenlijk een ongeloovige niet doopen. Maar dat wil ook weer zeggen, dan doop ik toch eigenlijk altijd op hoop van zegen. Ik weet nooit of die en die gedoopte een geloovige zal zijn in de openbaring van zijn leven. Wordt hij dat niet, was dan zijn doop niet echt of een schijndoop of welke uitdrukking ik daaraan ook mag geven? Dan kan ik niemand meer aan het feit van zijn doop binden. Tot welke constructies moet dat niet leiden! Daar is een jongen van 20 jaar. Hij leeft als een ongeloovige en moet van de dienst des Heeren niets hebben. Moet ik dus constateeren: hij is niet een geloovige: dus de doop in zijn leven is niet echt, en kan ik alleen maar hopen, dat die doop in zijn leven nog eens een keer echt zal worden, nadat hij zich bekeerd heeft? De doop zou dan dus klem krijgen in het leven van een mensch niet als beteekening en verzegeling van Gods belofte, maar doordat er in den mensch wat gebeurt. In dagen van afval in de kerk des Heeren wordt het dan

toch eigenlijk onmogelijk om geloovig te doopen, want in de meeste gevallen zal het dan toch wel een zinloze plechtigheid zijn. Maar de Heere heeft Israel nooit van de verplichting tot besnijdenis ontslagen! Op deze manier heb ik toch eigenlijk niets meer aan mijn doop. Ik kan nooit teruggrijpen, op de realiteit van mijn doop, want ik zal altijd geplaagd worden met de bange vraag: ben ik wel echt gedoopt? Is het wel voor mij? Mag ik het mij wel toeëigenen? En hier kom ik toch wel tot één van de meest benauwende consequenties van het Kuyperianisme: op deze manier verliest de mensch zijn zekerheid en zijn verantwoordelijkheid. De helbewoners zijn dan veel meer slachtoffers dan schuldenaren.

De geloovige verliest zoo zijn *zekerheid*. Immers: ik kan dan alleen maar staat maken op de beloften des Heeren, indien ik zeker weet, dat ik een verkorene ben. Ik moet eerst en voor alle dingen een openbaring krijgen over mijn verkiezing. Anders moet ik toch altijd met de mogelijkheid rekenen dat ik leef van en uit gestolen genade. Ik moet me dan altijd voor de vraag stellen: is het wel voor mij? Heeft de Heere *mij* wel bedoeld? Welnu: dat is een vraag, die buiten de realiteit van Gods verbond onoplosbaar is. Dat weet ik nooit. Ds. van Dijk van Groningen heeft over deze materie aan Prof. K. Dijk eenige vragen gesteld, maar Prof. K. Dijk is volkomen in gebreke gebleven om op deze vragen antwoord te geven. Hoe kan ik ooit op de vraag, of de belofte voor mij is, een antwoord vinden buiten het Woord des Heeren om? Ik kan immers nooit inzien in het boek van Gods verkiezing, dat met zeven zegelen gesloten is. Hoe anders wordt het, als ik ga leven uit den rijkdom van het verbond; als ik kan zeggen: Heere, in uw woord hebt U zus en zoo tot mij gesproken. Ik mag daaraan niet twifelen. Ge doet me het teeken en zegel van Uw verbond en belofte werkelijk dragen. Ge hebt mij Uw gemeente ingelijfd. Alleen dán heb ik een fundament waarop ik kan staan. Alleen dán kan ik nooit bedrogen uitkomen. Daarin, maar ook daarin alleen ligt de vastheid en de zekerheid van mijn geloof. Of hier belangrijke dingen aan de orde zijn? In het Kuyperianisme wordt wezenlijk alle vastigheid en zekerheid onder de voeten van de geloovigen weggeslagen.

Maar dat niet alleen: ook alle *verantwoordelijkheid* wordt hier ten eenenmale ondergraven. Ik kan op twee manieren dorst lijden. Het is mogelijk, dat ik dorst heb, omdat iedereen weigert mij water te geven, maar dan ben ik geen schuldige, maar een slachtoffer. Het wordt heel anders, als ik dorst lijd, omdat ik weiger het mij geschonken water te drinken. De Schrift zegt toch heel sterk, dat het afvallig volk des Heeren niet heeft gewild. Als ik het bondeling zijn alleen op de uitverkorenen toepas, maak ik in de hel geen onderscheid meer.

Dan is daar de situatie gelijk tusschen de heidenen en het afvallig volk des Heeren.

Als ik het bij dit punt alles samenvat, schort het hier in het Kuyperianisme tusschen het zien van de rechte verhouding tusschen de belijdenis van het verbond en het vasthouden aan de verkiezing. Nu is de vrijgemaakten wel verweten, dat ze aan de verkiezing geen recht lieten wedervaren, maar wie worstelt om de rechte verhouding tusschen twee termen te zien, heeft toch zeker daarmee de ééne term nog niet geloochend. Natuurlijk zullen we dit alles nooit voor de natuurlijke logica kunnen klaarkrijgen, maar wie het verbond verloochent in wezen om aan de verkiezing recht te doen wedervaren, heeft de kerk des Heeren van haar fundament beroofd. De ellende van de prediking is dan, dat men zoo het volk des Heeren nooit meer wezenlijk kan troosten, want men laat ze altijd zitten met de onoplosbare vraag, of het alles wel voor hen is. Bondelingen zijn immers alleen maar uitverkorenen en men ziet niet meer, dat de Heere zijn verkiezend werk uitvoert in de lijn van zijn met zijn volk opgerichte verbond. Hier is dan ook het Kuyperianisme niet aan een zeker fatalisme ontkomen. Dat laatste komt ook sterk uit, daar waar het de houding betreft van bedroefde ouders tegenover hun gestorven kinderen. In de Dordtsche leerregels lees ik, dat de godzalige ouders niet moeten twifelen aan de verkiezing en zaligheid hunner kinderen, welke God in hunne kindsheid uit dit leven wegneemt, en dat wordt gemotiveerd met een eerste zin: Nademaal wij van den wille Gods *uit Zijn woord* moeten oordeelen, hetwelk *getuigt* (niet onderstelt) dat de kinderen der geloovigen heilig zijn niet van nature, maar uit kracht van het genadeverbond, in hetwelk zij met hun ouders begrepen zijn. Als ik hier lezen moet een spreken over het verbond zoo maar in algemeenen zin, dan heb ik aan de belijdenis van deze troost in concrete situaties niets. Dan weet ik immers nooit, of ik dat algemeene wel op *mijn* kind mag toepassen. Een synodocratische dominee zit eigenlijk bij bedroefde ouders met zijn mond vol tanden. Je weet toch eigenlijk niets van je gestorven kind af. Je kunt *uit den aard* der liefde iets *veronderstellen*, maar het weten des geloofs, de zekerheid des geloofs ontbreekt totaal. Je hebt immers niet gekeken in het boek van Gods verkiezing. Een ouder, die leeft uit den rijkdom van Gods Verbondsbelofte, heeft deze dingen heel anders. Die veronderstelt niets, maar die legt zijn hand op Gods verbondsbelofte. Die zegt: U hebt in Uw woord gezegd, Heer, dat Gij wilt zijn mijn God en de God van mijn zaad. Daar vertrouw ik op. Ik weet, dat Ge Uw belofte niet zult breken. Dat ik daar nooit bedrogen mee zal uitkomen. Dat kan niet. En in het geloof heeft hij voor zijn kind de echte geloofszekerheid, maar dan is het een zekerheid, die zich heelemaal en alleen vastklemt aan het Woord des Heeren, aan de verbondsbelofte van Gods Ver-

bond. Hier mag intusschen wel worden geaccentueerd, dat het alleen maar gaat om een weten des geloofs. Een ongeloovige ouder kan voor zijn kind nooit eenig houvast hebben. Een ongeloovige ouder kan niets gelooven, maar mag toch zeker ook niets onderstellen. Ik lig vast aan al Gods beloften en heb er de steun en de kracht van, of ik verwerp ze alle: ik kan Gods beloften niet maar eens gedeeltelijk aangaan: dit wel en dat niet!

Hier raak ik aan de ellende van de onderstelde wedergeboorte. Kuyper heeft met deze zuiver menschelijke constructie en die geen enkele steun in de Schrift vindt, zeker twee fouten gemaakt. Hij heeft troost vastgemaakt aan onderstellingen, die nooit zekerheid kunnen garanderen en hij heeft de troost losgemaakt van de belofte van het verbond. Hij is gaan praten over wat er *in* dat kind omging en vergat, dat hij alleen maar van doen had, met wat de Heere omtrent dat kind beloofd had. Allemaal een gevolg hiervan, dat Kuyper weten wil van beloften in het algemeen, maar die je niet kunt gaan concretiseeren voor elke vader en moeder. Wat er in dat kind omgaat en gebeurt, weet ik niet en daar heb ik ook niets mee te maken.

En zoo is er hier onmiddellijk een tweede fout. Kuyper leert een begrip wedergeboorte, dat hij scholastisch in elkaar getimmerd heeft, maar dat in de Schrift geen enkele steun vindt. De Bijbel is nooit en nergens een boek, dat onze raadseltjes oplost, maar dat aan concrete menschen wijst den weg des levens. Het troost bedroefde ouders, maar het zegt die ouders nooit, hoe de Heere het werk der verlossing uitwerkt in hun kroost, dat nog niet tot bewustzijn gekomen is. Het is heel moeilijk om precies uit te maken wat Kuyper met wedergeboorte bedoelt. Hij gebruikt wel allerlei beelden aan het plantenleven ontleend: omzetting van een kern of centrum, maar het wordt heel moeilijk, als men zich gaat afvragen, wat daar nu concreet onder verstaan moet worden. Als onze kleine kinderen zalig worden, weten we dat ze den hemel zullen binnegaan zonder zonde en smet. Ze zullen in het uur van hun sterven alle zonde, ook de erfzonde, volkomen kwijt zijn en ze zullen in een punt des tijds ingaan in het bewuste leven, wijl ze dan ingelijfd worden in de gemeente, die eeuwig Gods lof bezingt. Hoe evenwel de Heere dat doet, moeten we aan den Heere overlaten. Daar behoeven we ons niet in te verdiepen. We hebben evenwel bij Kuyper bijv. te doen met een verkeerd gebruik van Johannes 3: het gesprek van den Heere Jezus met Nicodemus. De Heere Jezus spreekt daar met een volwassene over den weg des heils en het is zeker niet geoorloofd om, wat de Heere Jezus tegen een volwassene zegt, zoo maar zonder meer op een kind toe te passen dat nog niet tot bewustzijn gekomen is. We kennen allen dat woord: Tenzij, dat IEMAND wederom geboren worde, hij kan het koninkrijk Gods niet ingaan. En dan gaat men dat woord iemand uithollen. Men zegt triumfantelijk:

zie je wel: iemand, dat is de mensch zonder uitzondering. Maar men vergeet, dat goede exegese vraagt, dat men ook rekening zal houden met het adres van een bepaald woord. De Heere Jezus zegt daar tegen Nicodemus: in het koninkrijk Gods ingaan kan alleen, indien er een nieuw begin in je leven gekomen is, en de Heere Jezus grijpt dus alles samen met het woord wedergeboorte; maar dan valt daar ook geloof en bekeering onder. Het is de aanvang van den weg, die we bewandelen moeten, nadat we op dien weg gezet zijn. Maar dat is heel wat anders dan de Kuyperiaansche structuur van dat begrip wedergeboorte. Bovendien wordt in de Schrift de wedergeboorte verbonden aan de werking van het Woord: wedergeboren (ik wijs daar ook op in dit verband) door het woord des Heeren, door het gepredikte woord des Heeren; daar valt een kind buiten. Als ik thuis zeg voor het lezen van de Schrift; jullie moeten allemaal stil zijn, dan is met dat woord bedoeld de bewust levende kinderen, maar niet de baby in de wieg.

In die onderstelde wedergeboorte hebben we te doen met een scholastieke structuur van Kuyper, maar we leven dan niet meer in de sfeer van de levende taal van de Schrift.

Dit alles heeft ook zijn beteekenis tot het verstaan, van wat de kerk belijdt in Zondag 32: dat elk bij zichzelf van de vruchten verzekerd zij. Dat komt wel uit in die kwestie van onderstelde wedergeboorte, men spreekt niet over Gods belofte, maar over wat er in het kind omgaat en zoo wil men dat ook in het leven van den volwassene. Men moet kunnen gewagen van wat de Heere aan zijn ziel heeft gedaan. Men haalt dan graag aan: „Komt luistert toe gij Godsgezinden, gij die den Heere van harte vreest, hoort, wat mij God deed ondervinden, wat Hij gedaan heeft aan mijn geest“, maar men vergeet dat het in die Psalm 66 heelemaal niet gaat over allerlei zielservaringen en bevindingen, maar over de groote werken des Heeren die Hij in het leven van Zijn kerk gewrocht heeft en waarin de trouw over Zijn volk openbaar wordt. Eigenlijk maakt men deze groote fout, dat men gaat lezen, alsof er stond, dat ik mezelf uit de vruchten van mijn geloof verzeker. Ik moet me dan gaan afvragen, wat er zoal in mij is omgegaan om vanuit de kenmerken des geloofs tot zekerheid te komen. Men moet dat in den ambtelijken dienst van de zielzorg maar eens probeeren. Het is de kortste weg om de menschen haastig alle zekerheid te ontnemen. Men dwingt de menschen zichzelf voortdurend de thermometer aan te leggen en ze zullen juist om hun tekort aan goede werken en bevinding tot de conclusie komen, dat het toch eigenlijk nog niets met hen is. Men zet de menschen altijd maar weer hun eigen portret voor de oogen en ze zullen zoo nooit tot zekerheid komen. Men dwingt de menschen zelf hun vruchten te gaan bekijken om op grond daarvan tot allerlei conclusies te komen. Samengevat is

het zoo te zeggen: de mensch wordt altijd maar weer op zichzelf teruggeworpen en dat is een zeer troosteloze bezigheid.

We zien hier de verwantschap met het Piëtisme en het Methodisme. Eigenlijk draait het ook in het Kuyperianisme om den mensch. Het leek in zijn reformatie, dat Kuyper weer opkwam voor de heerschappij van het Woord des Heeren, maar de tragiek is, dat Kuyper in de nadere uitwerking aan die opzet allerminst trouw is gebleven. Trouwens het is niet moeilijk om Kuyper in meer dan een opzicht van ALLERLEI consequenties te beschuldigen. Dat zou ook aan te wijzen zijn in zijn structuur van de gemeente gratie. Het is heel moeilijk een zuivere harmonie te vinden tusschen zijn beide werken: De gemeente gratie, en zijn drie boeken: Pro Rege. Zoo is het ook hier. Hier is verwantschap met het Piëtisme: Immers in het Piëtisme wordt men teruggeworpen op den bevindelijken mensch; op den mensch met zijn bevinding en ervaring en we weten, hoe veel kwaad een massa van die Piëtistische lectuur heeft gedaan. Welnu: met name de meditatie van Kuyper zijn aan dat gevaar niet ontkomen en die meditatie zijn een natuurlijke consequentie van heel zijn betoog. Kuyper werpt den mensch terug op den wedergeboren mensch. Het Methodisme stelt den bekeerden mensch in het middelpunt, maar het draait altijd maar weer om den mensch. Vandaar ook, dat er veel verwantschap is tusschen, wat we in Holland noemen de oud-Gereformeerde stroomingen en het Kuyperianisme. Men zou het verschil misschien zoo kunnen aanwijzen, dat de oud-Gereformeerde stroomingen negatief spreken: „Ik zou maar onderstellen, dat het NIET in orde is”, en Kuyper meer uitgaat van een positieve onderstelling; maar in wezen is dat aan elkander gelijk. Kuyper heeft gewaarschuwd tegen kleine vossen, die de wijngaard bederven, maar in heel zijn structuur heeft Kuyper de kleine vossen van Methodisme en Piëtisme en Mysticisme op de kerk des Heeren losgelaten en die *kleine* vossen kunnen en zullen, zoo ze niet tegengehouden en gevangen worden in de kerk des Heeren, *grootte* verwoestingen aanrichten.

Ik noem om niet te breed te worden nog één ding: Kuyper heeft niet voldoende gezien het verband van Woord en Geest. In zijn structuur weet men geen raad met teksten als: Bedroeft den Heiligen Geest Gods niet. Of een ander woord: Gij wederstaat altijd den Heiligen Geest. Merkwaardig is, dat men in de Kuyperiaansche structuur in de kerk kan zitten, zonder dat het woord des Heeren ook maar iets met den mensch doet. Ik kom de kerk uit, zooals ik er ben ingekomen, zegt men dan. Het woord is dan een neutrale macht. Men verstaat niet meer, dat het Woord vrijspreekt of veroordeelt. Dat van het Woord des Heeren altijd een werking uitgaat. Het is een reuk des levens ten leven of een reuk des doods ten doode. Eigenlijk

precies, zooals dat in de Piëtistische en mystieke stroomingen geschiedt. Men moet maar hopen, dat het Woord des Heeren nog eens wat met den mensch kome te doen. Als de Geest des Heeren er niet aan te pas komt, is alle prediking ijdel. Men verstaat niet meer, dat het dood blijven onder de prediking van het woord des Heeren den mensch in dat dood zijn schuldig stelt. De prediking van het woord werkt het leven. Als Christus staat voor het graf van Lazarus, roept Christus Lazarus tot het leven. Zoo roept Hij tot het leven in de prediking. Je doofhouden is schuldig zijn voor Gods aangezicht. De Geest werkt in en onder de verkondiging. Het is door en door fout, om te bidden, wat maar al te vaak gebeurt, bijv. in consistories na de dienst, dat de Geest de naprediker mag wezen van het verkondigde woord. De Geest is niet *naprediker*, maar *prediker*. De Geest bedient het werk door Christus volbracht. Hij past het aan de gemeente toe. Het is diep schuldig zich tegen dat werk des Geestes te verzetten. Ge kunt ook vaak het gebed hooren, dat de Heere de werking van Zijn Geest maar mogen paren aan de bediening van het woord, alsof dat te bidden noodzakelijk ware. De Geest paart altijd zijn werking aan de bediening van het Woord des Heeren. We komen in en onder de prediking met het werk des Geestes in aanraking. Dat is rijkdom en verantwoordelijkheid. Dat opent ons zegen of vloek. Zoo gaan we roemen in het eeuwig welbehagen, dat God bewoog, of in de verwerping zal de schuld ons eeuwig aangrijzen. Zoo worden we zalig enkel en alleen uit genade en zoo hebben we geen enkele verontschuldiging voor ons ongelooft. De Heere zal ons voorhouden: wat heb Ik aan u en in u gedaan en de geloovigen zullen weten, dat het alles alleen van den Heere is uitgegaan en de ongeloovigen zullen nooit kunnen verdedigen, waarom ze zich niet aan dat genadewerk des Heeren hebben gevangen gegeven. Alleen zóó laten we beide zegen en vloek in hun volle werkelijkheid staan. Voor den natuurlijken en de Schrift wezenlijk verwerpenden mensch is hier *contradictio in terminis*, maar de geloovende mensch buigt hier voor de Schriften. De natuurlijke mensch kan vanzelf ook deze dingen des Geestes niet verstaan. Ik kan dat buiten het geloof om aan niemand duidelijk maken. Ik moet aan het begin van het gesprek over deze dingen de eisch van geloof stellen: anders kan ik met het gesprek wel ophouden.

Wanneer ik hier zoo enkele eenvoudige opmerkingen heb gemaakt over de kwesties, die in de strijd voor de fatale bindingen en schorsingen en afzettingen aan de orde waren, zal toch niemand kunnen volhouden, dat het hier ging om futiliteiten. De zaken waren van het grootste belang voor het leven van de gemeente. Het was een genade des Heeren, dat in de leven van de kerk des Heeren deze onderwerpen themata van gesprek werden. Het was een genot om over deze dingen voor jongeren en ouderen te spreken. Vragen werden gesteld en er

was een honger en een dorst om tot het beter verstaan van deze dingen te komen.

Velen hoorden de oude klanken uit de dagen van de afscheiding, waarbij ze waren groot geworden. Er kwam weer belangstelling voor wat de vaders van de afscheiding hadden gezegd en gesproken. Ze waren in de geestelijke hoogmoed van het Kuyperianisme maar al te veel in het vergeetboek geraakt. Anderen kwamen tot de ontdekking, dat er aan het veelgeprezen stelsel van Kuyper toch wel eens het een en ander kon ontbreken. Men ging Kuyper eens nader bekijken. Men kwam tot de ontdekking, dat het stelsel van Kuyper allerlei vragen opwierp, die niet zoo gemakkelijk te beantwoorden waren. Het was nog eens een kostelijke tijd om in die dagen in de kerk des Heeren te leven, te strijden, te spreken en te werken. Er was leven en gewilligheid tot hooren. De Reformatie, waarvan Schilder hoofdedacteur werd, stelde allerlei kwesties aan de orde. Tragisch is, dat de Kuyperianen toen het sein op onveilig gingen stellen. Hepp schreef een brochure-reeks: „Dreigende deformatie” en zonder namen te noemen stelde hij de trouw van toch duidelijk aangewezen professoren en voorgangers disputabel. Wat een rijk onderwerp van gesprek had kunnen en moeten vormen, werd tot een twistappel gemaakt. Het Kuyperianisme moest voor alle dingen worden gered. We moesten zonen en navolgers van Kuyper zijn. Het schoon opgetrokken Kuyperiaansche gebouw dreigde in elkander te storten.

Dat was de opzet van de anderen zeker niet. Die willen alleen maar alles wat Kuyper gezegd had eenvoudig toetsen aan het woord des Heeren. Als een typisch voorbeeld wil ik een gesprek noemen, dat ik in die jaren, toen de dreiging van schorsing en afzetting zich al begon af te teekenen, voerde. Ik zei tegen iemand: Er zijn tusschen u en mij verschillen: ik geloof dat dat vruchtbaar is in de kerk des Heeren; we moeten met elkander discussieeren: ik meen, dat Paulus dat bedoelt in I Cor 11:19 als hij daar zegt: er moet discussie, gesprek tusschen u zijn in de kerk des Heeren, dus de aangelegenheden van het woord des Heeren moeten in het gesprek betrokken worden, opdat de waarheid in de kerk des Heeren moge zegevieren. Ik zeide tegen dien collega: ik geloof dat de tegenwoordige discussie voor de kerk des Heeren van groote zegen kan zijn en zal wezen, want we waren een beetje op het doode punt gekomen en we deden net, alsof we alle dingen in onze zak hadden. We waren gekomen in een wereldsche en ongeestelijke periode van den kerkmensch satisfait. We zijn nog lang niet uitgepraat. We zullen over de verschillende aan de orde gestelde onderwerpen nog jaren moeten discussieeren en ik ben er zeker niet aan toe om jou, al ben je dan Kuyperiaan, de kerk uit te zetten, maar ik vrees, dat de tijd zeer nabij is, dat jij mij de kerk zult

uitzetten. Hij wierp dat verre van zich, maar het werd heel spoedig werkelijkheid.

Immers: we zullen goed moeten zien: de kerk is niet in de ellende gekomen door het Kuyperianisme, maar door de binding aan het Kuyperianisme. Men doet net, alsof de vrijgemaakten de schuld zijn. Maar laat ons goed zien: wij hebben niemand geschorst, en eerlijk valt te zeggen: we waren het ook niet van plan. Maar de Synode heeft een nieuw formulier van eenigheid ingevoerd. De kandidaten werden gedwongen dat formulier te ondertekenen. Wie hier kerk-historisch eens kennis nemen wil, niet van door professoren opgedichte verhaaltjies, die met heel het geval niets te maken hebben, maar van officieele stukken en papieren, die moet eens kennis nemen van het rijk gedocumenteerde boek van Ds. H. J. Schilder, nu predikant van de Gereformeerde kerk in Utrecht: Tusschen kerk en secte. Laat men de banvonnissen in eigen terminologie en de besluiten maar eens op tafel leggen en dan zal men klaar en duidelijk zien, dat wie het Kuyperianisme niet wilde belijden, in de kerk des Heeren geen plaats meer mocht hebben. Immers: we behoeven het in de kerk des Heeren niet met elkander eens te zijn. Neen, dat wil niet zeggen. dat we in de kerk des Heeren elkander verdragen moeten en elkaar elkaars meening moeten laten. Dat mag in de kerk des Heeren nooit. Het gaat niet om onze meening en opvatting. We moeten met elkander discussieeren op de basis van Schrift en belijdenis. We moeten evenwel in die discussie van weerskanten bereid zijn om voor de Schrift opzij te gaan. We moeten ingaan op elkanders argumentatie. We moeten niet gaan zoeken naar compromisformuletjes, die men naar alle kanten kan uitleggen, die een schijnbare vrijheid garandeeren, maar in wezen de binding verscherpen. We kunnen alleen belijden, wanneer we met elkander de klare en duidelijke taal van de Schrift in een belijdenis zoo hebben kunnen uitleggen, dat de woorden voor geen tweeërlei uitleg vatbaar zijn.

De discussie in de vrijgemaakte kerk staat dan ook open. We zijn het ons goed bewust, dat met het uur van de vrijmaking het laatste woord niet gezegd is. We merken nog telkens, dat we op de weg van de reformatie zijn gezet en dat het een heele worsteling is om dien weg nu bij den voortduur te behandelen. Het Kuyperianisme had zulk een machtige greep op de kerk des Heeren gekregen, dat we ons maar goed bewust moeten zijn, dat we de scholastieke en methodistische en piëtistische smetten van het Kuyperianisme maar niet zoo kwijt zijn. Velen hebben te worstelen met een Kuypériaansch schema van wedergeboorte. Het is voor velen niet altijd gemakkelijk om de eenheid van verbond en verkiezing in prediking en geschrift duidelijk te laten uitkomen. We zijn ons bewust, dat de Heere hier een grootsche taak

op ons legt. Maar we binden niet. Alleen aan het Woord des Heeren, aan onze belijdenis. Daarin zit zegen voor de kerk des Heeren. De besluiten van de Haagsche Synode zijn niet een herroepen geweest van wat de Utrechtsche Synode heeft vastgesteld, maar het is alleen maar vervangingsformule. Ieder gevoelt, dat daarmee tegelijk de zwakheid van de formulering is aangegeven. Als een kerklijke formulering telkens door een andere kan vervangen worden, wil dat alleen maar zeggen, dat de kerk geen klare en duidelijke taal gesproken heeft: dus met de binding zeer prematuur heeft gehandeld. Maar er is niets veranderd. We zijn geen stap dichtter tot elkaar gekomen. En voor ons is alleen maar plaats in de kerk des Heeren, als we bereid zijn volkomen te capituleeren voor het Kuyprianisme. De binding daaraan staat als een geweldige kloof tusschen ons en de Synodocraten.

Eigenlijk is het dus zoo te zeggen, dat door de fatale beslissingen van onverantwoordelijke synodes de kerk des Heeren in haar ontwikkeling op dood spoor is gezet of op een verkeerd spoor. Ik kan beide zeggen: immers men ging in alles van het Kuyprianisme uit. Daartoe moest de ontwikkeling worden herleid. De kerk moest evenwel in haar spreken en belijden Kuypriaansch wezen. Dat is voor de kerk des Heeren fataal. Het is de eer van het Gereformeerde leven, dat dat leven zich nooit aan een mensch heeft willen binden. Men zou zeker verkeerd doen, door Kuypier hier verantwoordelijk te stellen voor al de fouten, die zijn volgelingen hebben gemaakt. Maar, als het woord van een mensch voor de kerk des Heeren het non plus ultra geworden is, dan moet het met die kerk radicaal mislopen.

Daar komt iets bij: als men de grondfouten in de structuur van Kuypier niet wil aangewezen zien, dan zullen die fouten steeds meer de meest ellendige consequenties aan het licht moeten brengen. Als ik op een verkeerde weg loop en ik wil mijn uitgangspunt niet veranderen, dan raak ik steeds verder uit de koers. In de ontwikkeling worden de fouten steeds gevaarlijker. Deze dingen hebben met het leven hier in Zuid-Afrika veel te maken. We zijn op het moment getuige van een met elkaar tot ontwikkeling willen brengen van het Gereformeerde leven. Het is in en op zichzelf toe te juichen, dat er aanraking is tusschen de kerken van Holland en die van Zuid-Afrika en van Noord-Amerika. Het Gereformeerde leven in de geheele wêrld is door allerlei banden nauw verweven. Wee de kerken in Zuid-Afrika en Noord-Amerika, wanneer ze zich door Hollandsche leerbeslissingen laten leiden, zooals dat in Grand-Rapids is geschied. Dan loopt ook in Noord-Amerika en in Zuid-Afrika de ontwikkeling vast. Dan gaat men ook daar niet meer zien het noodzakelijke correctief van Schrift en belijdenis, dat elke menschelijke leer, dus ook het Kuyprianisme altijd weer behoeft.

Een belangrijke factor mag daarbij niet worden vergeten. De heeren van de wijsbegeerte hebben daar klaar en duidelijk op gewezen: men kan bij Kuyper altijd weer ontdekken de verkeerde instelling als gevolg van het besmet zijn door een humanistische wijsbegeerte. Hegel heeft een al te groote invloed op Kuyper uitgeoefend. We mogen daar Kuyper maar niet zonder meer een verwijt van maken, maar het wordt bedenkelijk, als men de grondtrekken van zijn structuur niet meer critisch mag bekijken. Het wordt zeer gevaarlijk, als aan zijn structuur van verbond en doop en wedergeboorte en gemeene gratie niet meer mag worden getornd.

De kerken in Holland moeten zich in allerlei bochten wringen. In Holland zijn we niet Gereformeerd. Omdat we niet Gereformeerd waren, moesten we worden geschorst en afgezet en toch zouden we weer mee mogen doen aan de ontwikkeling van het Gereformeerde leven en denken. Zulk een tweespalt is nooit te aanvaarden. De vraag, waaraan de kerken in Zuid-Afrika nooit zullen kunnen en mogen ontkomen is deze: zijn we terecht geschorst, ja of neen? Zijn wij valsche profeten, voor wie op de preekstoel geen plaats is, of kunnen of mogen we nog als gelijkgerechtigden aan het gesprek deelnemen? Men kan de kwesties van Holland niet op een Zuid-Afrikaansche kerkelijk kerkhof begraven. Men loopt altijd weer tegen de kwesties aan. Er liggen banvonnissen en veroordeelingen. Er hebben schorsingen en afzettingen plaatsgevonden.

Er moet ruimte blijven voor discussie. Men is niet klaar met het zeggen: bij ons is ruimte voor beide stroomingen. In de kerk des Heeren mag alleen maar ruimte zijn voor de bedding van het woord des Heeren: daarom is het beter te zeggen: wij willen nog over de kwestie discussieeren. In Holland zegt men dat schijnbaar ook, maar men zegt het na te hebben geschorst en afgezet, en wie het eerlijk zegt, zegt het, voordat hij schorst en afzet. Als er in de kerk maar ruimte is voor discussie op de grondslag van Schrift en belijdenis. Maar dan is het een discussie, die we alleen voeren, als we ons gesteld hebben onder de tucht van het ééne Woord en als we gaan zitten aan de eene avondmaalstafel, als we elkaar de plaats in de kerk niet onmogelijk maken.

Ik heb dit artikel geschreven, opdat ook de geloovigen hier zich met de in Holland aan de orde gekomen kwesties zullen bezig houden en opdat men in Zuid-Afrika zich zal wachten voor fouten en zonden in Holland misdreven, nl. dat men met praemature beslissingen en veroordeelingen het gesprek dat tot rijken zegen in de kerk des Heeren kan zijn, ontijdig zal stopzetten; Opdat zoo de verhoudingen zuiver zullen worden gesteld en opdat de belijders van Holland en van

Afrika en Amerika met elkander volstandig zullen voortgaan op de weg van de ontwikkeling van het Gereformeerde denken, de kerken zegen en Gode tot eer.

Reformata en daarom semper Reformanda.

Groningen
(tijdelijk : de Kockstraat 393, Pretoria).

F. A. DEN BOEFT
Gereformeerd predikant.
